

Lausunto

11.2.2021

VN/24984/2020
VN/24984/2020-TEM-10

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle HE 241/2020

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt työ- ja elinkeinoministeriön kirjallista lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi (HE 241/2020).

Lausuntonaan ministeriö toteaa seuraavaa:

Hallituksen esitys on laaja kokonaisuus ja sen toteuttamisella on vaikutuksia ei vain julkisen sektorin toimintaan vaan myös yksityisten yritysten ja järjestöjen toimintaan. Toimialansa mukaisesti TEM kiinnittää sosiaali- ja terveysvaliokunnan huomiota erityisesti ehdotuksen yrityksille aiheutuviin vaikutuksiin. Tältä osin viittamme myös 25.9.2020 STM:lle annettuun lausuntoon.

Vaikutuksia yritysten toimintaan

Hallituksen esityksessä on tunnistettu lausunnolla olleeseen luonnokseen nähden enemmän yritysvaikutuksia. TEM haluaa kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että perustelut eivät kaikilta osin anna yksityiselitteistä kuvaa esityksen vaikutuksista erilaisiin yritysmuotoihin. Esimerkiksi vaikutukset ammatinharjoittajina toimiviin yrityksiin ja osuuskuntamuotoisiin toimijoihin jäävät alihankintojen ketjutuksen kiellon osalta jossain määrin tulkinnanvaraiseksi. Tarkennusta voisi kaivata erityisesti se, katsotaanko sellaiset ammatinharjoittajat, jotka toimivat samanaikaisesti useammassa yksityisessä yrityksessä näiden yritysten ketjutetuiksi alihankkijoiksi.

Samalla on hyvä tunnistaa, että esitys voi lisätä kilpailua osaavasta työvoimasta eri organisaatioiden ja ammattialojen välillä. Esimerkiksi lääkärit toimivat usein ammatinharjoittajina. Ammatinharjoittajien osaamista on tähän saakka voitu jakaa joustavasti useamman yrityksen kesken ja samat henkilöt voivat työskennellä myös julkisella sektorilla. Saattaisi olla hyvä tarkentaa, miltä osin laki edellyttää muutoksia tähän toimintamalliin. Sekä julkisen sektorin, että ostopalveluissa toimivan yksityisen yrityksen on taattava riittävä oma osaaminen ja henkilöstö, joten on hyvä varautua osaavasta työvoimasta käytävän kilpailun kiristymiseen joidenkin henkilöstöryhmien osalta.

Ehdotettu järjestämislaki

TEM on STM:lle antamassaan lausunnossa korostanut tarvetta monituottajamallin säilyttämiseen. Lakiehdotuksen sanamuotoja on tältä osin selkeytetty, joskin edelleen jää jossain määrin tulkinnanvaraiseksi, mitä voidaan pitää hyvinvointialueiden riittävänä omana tuotantona. On tärkeää, että hyvinvointialueilla säilyy kaikissa palveluissa myös yksityisten yritysten ja järjestön ylläpitämää tuotantoa. Hyvinvointialueiden tulisi myös kiinnittää huomiota siihen, että hankintoja toteutettaisiin sellaisina kokonaisuuksina, että pk-yritykset ja pienemmät järjestötkin voisivat olla palvelujen tuottajina.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Työ- ja elinkeinoministeriö

PL 32
00023 Valtioneuvosto

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Aleksanterinkatu 4

Puhelin
Telefon
Telephone

0295 16001
+358 295 16001

Faksi
Fax
Fax

09 1606 2160
+358 9 1606 2160

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

www.tem.fi

Lausunnossaan TEM on kiinnittänyt huomiota lukuisiin hankintojen ulkoistamiseen liittyviin kohtiin. TEM:n näkemykset on tältä osin pääosin huomioitu erityisesti ehdotetun järjestämislain 3 luvun pykälissä ja niiden perusteluissa.

Samalla on syytä huomata, että palvelua tuottaville yksityisille yrityksille ja järjestöille, niiden alihankkijoille ja vuokratyövoiman käytölle asetetaan vaatimuksia, jotka ovat esimerkiksi ehdotetun järjestämislain 14 ja 15 §:ssä tiukempia, kuin mitä vastaavista velvoitteista on nykyisin säädetty hankintalaissa.

Tätä voidaan pitää perusteltuna. Laissa tarkasti yksilöidyillä vaatimuksilla voidaan pitkälti saattaa voimaan hallitusohjelmassa todettu kirjaus, jonka mukaan erityisesti sosiaali- ja terveyspalveluissa kiinnitetään enemmän huomioita hankintojen laatuun. Ehdotetun järjestämislain 3 luvun tuottajia koskevat säännökset ovat tältä osin täysin riittäviä ohjaamaan myös palvelujen laatua. Laissa on palvelun tuottajia koskevien edellytysten lisäksi lukuisia kirjauksia myös itse palvelun laatuvaatimuksista.

Kunnista siirtyvät hankintasopimukset

Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämiseen liittyvät sopimukset siirrettäisiin hyvinvointialueille tietyin siirtymäajan järjestelyin. Mikäli siirtyvä sopimus ei täytä uuden lainsäädännön ehtoja, sopimusta voidaan muuttaa. Ellei tämä ei ole mahdollista tai osapuolet eivät pääse asiassa yksimielisyyteen, voidaan sopimus irtisanoa tai jopa mitätöidä.

TEM kiinnitti lausunnossaan huomiota erityisesti sopimusten mitättömyyttä koskevan seuraamisen kohtuuttomuuteen. Lakiehdotusta on nyt selkeytetty ja vaihtoehtona on myös sopimuksen muuttaminen tai irtisanominen tietyin ehdoin.

Mitättömyysseuraamus tulisi olla viimesijaista ja myös sopimusten välttämättömille muutoksille tulisi olla hyvin painavat perusteet. Hyvinvointialueen tulisi mitättömyyden tai irtisanomisen sijaan ensin arvioida muita tapoja saattaa sopimukset ehdotetun järjestämislain mukaisiksi vapaaehtoisin toimin. Sopimuksia tulisi muuttaa esim. siten, että hyvinvointialueen määräys- ja ohjausvaltaa selkeästi julkisena hallintotehtävänä pidettäviin ratkaisuihin lisätään sopimuksiin. Samalla olisi huomioitava mm. sopimuksen jäljellä oleva aika, sopimuksen osuus hyvinvointialueen palveluista sekä se, asettaako sopimus sen kohteena olevat asukkaat muita alueen asukkaita huonompaan asemaan ja muut vastaavat tekijät.

TEM pitää myös hyvänä, että voimaannanolain siirtymäsäännöstä (65 §) sovellettaisiin ehdotetun mukaisesti vain väliaikaisesti kilpailuttamisprosessin sitä edellyttäessä.

Hyvinvointialueiden keskinäinen yhteistyö ja markkinaehtoinen toiminta

Hyvinvointialueilla on mahdollisuus toteuttaa laajasti keskinäistä yhteistyötä palvelujen tuottamisessa. Samalla on huomioitava, että korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytännössä yhteistyön mahdollisuuksia on entisestään lisätty (KHO 2020:146). Hyvinvointialueiden keskinäistä yhteistyötä voidaan toteuttaa tarvittaessa ilman yhtiöittämistä aiempaa laajemminkin.

TEM pitää hyvänä linjauksena, että hyvinvointialueiden puhtaasti markkinaehtoista liiketoimintaa rajoitetaan, koska hyvinvointialueen tehtävänä ei tule olla kaupallisia riskejä sisältävän liiketoiminnan harjoittaminen. Linjaus tukee myös kilpailu-neutraliteettitavoitetta.

Työllisyyspalvelujen integrointi

Työelämä ja tasa-arvovaliokunnalle antamassaan lausunnossa TEM on kiinnittänyt huomiota erityisesti siihen miten sosiaali- ja terveyspalvelujen ja työllisyyspalvelujen integroiminen tapahtuu tulevissa palvelurakenteissa. Esityksessä on säädetty hyvinvointialueen velvollisuudesta sovittaa yhteen palveluita kuntien ja valtion palvelujen kanssa, mikä antaa hyvän pohjan palvelujen integroimiseen. Erityisesti heikossa työmarkkina-asemassa olevat työttömät työnhakijat tarvitsevat useasti TE-palvelujen lisäksi sosiaali- ja terveyspalveluja. Työllisyyspalvelujen järjestämisvastuu on siirtymässä vahvemmin valtiolta kuntien vastuulle, joka muuttaa toimijoiden välistä suhdetta.

Muita havaintoja

Lakiehdotuksessa on kiinnitetty aiempaa enemmän huomiota huoltovarmuusnäkökohtiin, joita TEM ja myös Huoltovarmuuskeskus toivat esiin lakiluonnoksesta sosiaali- ja terveysministeriölle antamassaan lausunnossa. Lainsäädännön toimeenpanossa on tärkeää varmistaa siitä, että yhteistyö eri viranomaisten kesken toimii saumattomasti myös jatkossa ja esimerkiksi Huoltovarmuuskeskukselle taataan riittävät tiedonsaantioikeudet.

Raimo Luoma
Kansliapäällikkö

Elise Pekkala
Hallitusneuvos

Jakelu

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Tiedoksi